

Nr 424.

Av herr **Helger m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 260, angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalerna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, de högre folkskolorna och de kommunala mellanskolorna.

Det förslag till definitiv löne- och pensionsreglering för folkskolans lärarepersonal, vilket framlagts i Kungl. Maj:ts proposition nr 260, innebär avsevärda förbättringar i nämnda lärarepersonals ekonomiska ställning, något som från kåren själv enstämmigt och tacksamt erkänts. Det måste emellertid framhållas, att de i den kungl. propositionen föreslagna lönebeloppen utgöra det minimum, under vilket riksdagen icke kan gå, om den vill varaktigt hjälpa upp lärarekåren ur dess sedan länge betryckta och ekonomiskt tillbakasatta ställning. Däremot vore det i hög grad önskligt, om åtminstone för de lägst avlönade och eljest mest betungade en höjning i de föreslagna beloppen kunde företagas. Då vi emellertid icke i dessa hänseenden framkomma med några bestämda förslag, så beror det på att redan från olika håll framlagts motioner, som lämna utrymme för sådana höjningar, som riksdagen kan finna skäligen, och vi hoppas att all möjlig hänsyn må tagas till dessa förslag.

Bland de i den kungliga propositionen föreslagna villkoren för erhållande av de nya löneförmånerna finnas emellertid några bestämmelser, som för vissa äldre lärare skulle verka synnerligen ogynnsamt. Och det är i dessa bestämmelser vi härmed vilja söka vinna ändring.

I förslaget till grunder i fråga om utgående av statsbidrag till

lärare vid folkskolor och småskolor stadgas, att, om läraren uppnått den för erhållande av hel pension stadgade levnadsåldern, statsbidrag till hans avlönande icke skall utgå, med mindre vederbörande folkskolinspektör vitsordat, att sådant må utan hinder av nämnda omständighet äga rum, eller, då folkskolinspektören icke ansett sig kunna tillstyrka statsbidrags utgående till sådan lärare, folkskolöverstyrelsens medgivande erhållits.

Hur denna bestämmelse rätteligen bör förstås torde framgå av vad som yttras å sid. 344:

»För närvarande är det vederbörande skolstyrelse obetaget att låta med pensionsberättigad lärares avsked anstå, därest och så länge hans fortsatta tjänstgöring anses gagnelig för skolan. Löneregleringskommitténs förslag i avseende å pensionsålder för folkskollärare innebär, att lärare skall vara skyldig avgå vid 60 års ålder, vederbörande skolstyrelse dock obetaget att, sedan tillstyrkande yttrande i ärendet avgivits av vederbörande folkskolinspektör, låta med avskedet anstå, därest och så länge läraren prövas vara för skolan gagnelig, dock icke i något fall längre än till fyllda 65 år. Jag ansluter mig till denna uppfattning men anser dock, med hänsyn till de för närvarande tjänstgörande lärare, vilka uppnått en ålder av 65 år eller därutöver, en övergångsbestämmelse vara av nöden, innebärande rättighet för sådana lärare att, oaktat de uppnått ålder, vid vilken skyldighet avgå från tjänsten under alla förhållanden skall äga rum, kvarstå till den 1 juli 1919.»

De bestämmelser, som f. n. gälla i förevarande fall, innefattas i kungl. kung. den 1 juni 1900 angående avlöning åt lärare vid folk- och småskolor § 1 mom. 5 sådant detta lagrum lyder enl. kungl. kungörelsen den 14 september 1906 och det tillägg, som föranleddes av 1917 års riksdagsbeslut av innehåll, att lärares skyldighet att avgå från tjänsten, då han blivit pensionsberättigad och uppnått 60 års ålder, skulle under tiden från och med det kungl. kungörelsen i ämnet trätt i kraft och intill utgången av 1918 äga tillämpning allenast i det fall, att såväl vederbörande skolstyrelse som folkskolinspektör (förut endast vederbörande skolstyrelse) funne den pensionsberättigade lärarens avgång nödvändig med hänsyn till skolans bästa.

Dessa bestämmelser hava tillämpats så, att om en lärare, som blivit pensionsberättigad och uppnått 60 års ålder, varit arbetsduglig och i sin tjänst oförvitlig, han utan vidare fått stå kvar i tjänstgöring.

Den nu föreslagna formuleringen innebär en avsevärd skärpning i villkoren för dessa gamla lärares kvarblivande i tjänst. Så snart en lärare

blivit berättigad till pension och uppnått 60 års ålder, skall nämligen med denna bestämmelse skolrådet, även om mot lärarens tjänsteutövning ingen anmärkning förekommit, företaga prövning, huruvida han skall få kvarstå i sin tjänst. Utfaller prövningen till lärarens förmån, skall beslutet om hans kvarstående underställas folkskolinspektören, och endast om denne eller folkskolöverstyrelsen tillstyrker det, kan läraren få kvarstå. Skulle skolrådets prövning av ärendet däremot resultera i beslut, att läraren bör avgå, erfordras icke folkskolinspektörens eller folkskolöverstyrelsens medgivande, utan beslutet går utan vidare i verkställighet. Detta är således raka motsatsen till vad som innefattas i nu gällande bestämmelser, enligt vilka folkskolinspektörens medgivande erfordras allenast för det fall, att skolrådet beslutat, att läraren skall avgå.

Det synes oss icke föreligga skäl för en sådan skärpning i villkoren för gamla lärares kvarstående i tjänst, allra helst — såsom statsutskottet anför i sitt utlåtande förra året i anledning av motion om rätt i vissa fall för äldre lärare att kvarstå i tjänsten — då, med den nuvarande bristen på folkskollärare, som bekant pensionerade lärare eller icke examinerade sådana i stor utsträckning antagas till vikarier vid folkskolorna, och då det vill synas mera ändamålsenligt, att en äldre lärare bibehålles ytterligare någon tid vid sin förutvarande plats, än att han lämnar densamma för att taga anställning som vikarie vid en annan skola.

Till ovan nämnda bestämmelser om lärares rätt att i vissa fall kvarstå i tjänsten föreslår departementschefen ett övergångsstadgande, innebärande rättighet för sådan lärare att, oaktat han uppnått 65 år, kvarstå i tjänsten till den 1 juli 1919. Med tillämpning av ett dylikt övergångsstadgande komma de lärare, som uppnått 65 års ålder, under övergångstiden i en fördelaktigare ställning än de, som äro i åldern 60—65 år.

Det synes oss lämpligast, att bestämmelsen om ifrågavarande lärares rätt att kvarstå i tjänsten erhåller sådan lydelse, att lärares skyldighet att avgå ur tjänsten, efter det han blivit pensionsberättigad och uppnått 60 års-åldern, må äga tillämpning allenast i det fall, att såväl vederbörande skolstyrelse som folkskolinspektör finna den pensionsberättigade lärarens avgång nödvändig med hänsyn till skolans bästa.

I varje fall bör emellertid, med hänsyn till att åtskilliga lärare kunde tvingas att avgå just vid årskiftet och sålunda ej med säkerhet komma i åtnjutande av den högre pensionen, 1917 års bestämmelser om folkskolinspektörens medinflytande på ett sådant ärende förnyas att gälla till och med den 1 juli 1919.

Ifråga om lärare vid småskola, biträdande lärare vid folkskola samt lärare vid mindre folkskola äro bestämmelser i förevarande hänseende om möjligt ännu mer nödvändiga, alldenstund dessa lärares pensionsfråga måste ytterligare uppskjutas. Många bland dem ha i flera år väntat på att få avgå med högre pension. Det skulle vara upprörande, om ett skolråd skulle under det nya uppskovsåret tvinga sådana lärare att avgå med den obetydliga pension, som nu utgår. Därför är det nödvändigt, att även vad dessa lärare vidkommer inspektören får vara medbestämmande då det gäller frågan om deras avgång är nödvändig för skolans bästa.

Men för dessa lärare har väntan på den högre pensionen blivit så lång, att det kan befaras, att en och annan icke förmår hålla ut med tjänstgöring ännu ett helt år. Då de såsom pensionsberättigade icke kunna erhålla bidrag till sjukvikarie, stå de inför utsikten att nödgas själva avlöna vikarier eller att avgå utan den efterlängtade högre pensionen. Det torde därför vara ur humanitetssynpunkt lämpligt att i fråga om dessa lärare under övergångstiden göra undantag från bestämmelserna, att helt pensionsberättigad lärare icke får bidrag till sjukvikarie, samt att lärare, som är obotligt sjuk, ej kan erhålla dylikt bidrag.

På grund av det anförda få vi vördsamt hemställa, att riksdagen måtte, med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 260, besluta,

att pensionsberättigad ordinarie folkskollärares skyldighet att avgå från tjänsten, då han uppnått 60 års ålder, må äga tillämpning allenast för det fall, att såväl vederbörande skolstyrelse som folkskolinspektör finna den pensionsberättigade lärarens avgång nödvändig med hänsyn till skolans bästa,

att för pensionsberättigad lärare vid småskola, biträdande lärare vid folkskola samt lärare vid mindre folkskola sådan skyldighet må under tiden från den 1 januari 1918 till och med den 1 juli 1920 äga tillämpning allenast för ovan nämnda fall,

att pensionsberättigad lärare vid småskola, biträdande lärare vid folkskola samt lärare vid mindre folkskola, som under sagda tid blir av sjukdom urständsat att vederbörligen fullgöra sin tjänst, må åtnjuta bidrag till vikarie efter samma grunder som övriga små-

skollärare och oberoende av om läraren kan förete läkarebetyg, att han icke är för all framtid oförmögen att i tjänsten återinträda.

Stockholm den 8 maj 1918.

Nils Helger.

Frans Berggren.

Algot Jungnell.

E. Moberger.

Sten Berglund.

D. Viklund.

S. Welin.

Oscar E. Sjölander.